

بحث
در اطراف
ماده ۳۰۴
ق. آیین دادرسی مدنی

علاءالدین مساعد
دادیار دادرسی استان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مفاد ماده ۳۰۴ آیین دادرسی مدنی صراحت دارد که گاه سند یا اطلاعات دیگری که راجع بمورد نزاع است، در ادارات دولتی یا شهرداری یا مؤسساتی که با سرمایه دولت تاسیس و اداره می شود، با استثنای بانگها، وجود داشته باشد و دادگاه مؤثر در تشخیص حق بداند، بدرخواست اصحاب دعوی نامه ای با اداره مزبور می نویسد و ارسال رونوشت سند یا اطلاع لازم را بازگرموعده درخواست می کند. اداره مربوط مکلف است فوراً درخواست دادگاه را انجام دهد، مگر اینکه ابرازسند منافی مصالح سیاسی کشوری و یا انتظامات عمومی باشد که در این صورت برطبق قسمت اخیر ماده مزبور باید عمل واقداشود.

آنچه مورد بحث و گفتگوی ما می باشد، نحوه استفاده و طرز اجرای

ماده ۳۰۴ مذکور است. در عمل این ماده بهر يك از اصحاب دعوی حق داده است که بموارد استفاده خود در ادارات و مؤسسات دولتی استناد و از تأثیر قدرت این ماده بمنظور اخذ موارد استناد استفاده کند.

توسل باین ماده وقتی است که اصحاب دعوی نتوانسته باشند سند و اطلاعات خود را از مراجع مذکور در ماده مزبور رأساً اخذ و تحصیل نمایند؛ در این صورت باید متقاضی موارد استفاده و سند و اطلاع مورد نظر را کاملاً توضیح داده تعریف نماید. زیرا همانطور که در ماده مزبور نوشته شده، دادگاه باید آنرا در تشخیص حق مؤثر بداند. در این صورت است که دادگاه بر طبق این ماده عمل خواهد کرد و الا بمجرد درخواست اصحاب دعوی بدون توضیح و توجیه و تشخیص اثر آن در احراز حق دادگاه ملزم بقبول درخواست نیست، زیرا شرط استفاده و تحقق این ماده در عمل این است که آنرا مؤثر در تشخیص حق بداند و لا غیر. چه بسا ممکن است یکی از اصحاب دعوی بمنظور بطوء جریان بسند و اطلاعاتی استناد نماید که در موضوع هم مؤثر نیست و بخواهد از این طریق موجبات تعویق و تأخیر و طولانی شدن کار را فراهم نماید. ماده ۳۰۴ قبل از اصلاح این قید را نداشت و ماده عمومیت داشت. دادگاه در هر مورد که اصحاب دعوی بموقع بموارد استفاده استناد می نمودند، بدرخواست آنها اقدام می کرد. ولی در اصلاحی بامکان تأثیر آن در دعوی توجه شده. خوب هم اصلاح شده؛ این است که مطلق استناد بموارد استفاده دادگاه را مکلف بقبول نمی سازد، بلکه در هر مورد بی اثر بودن آنرا تشخیص دهد، می تواند برای جلوگیری از تضییع وقت آنرا نپذیرد.

اما طرز عمل و طریقۀ استناد و استفاده از آن شقوق مختلفی دارد. در موردی که مورد استفاده خواهان واقع می شود، باید با توجه بمندرجات ماده ۷۲ قانون آیین دادرسی مدنی، مخصوصاً فقره ۶ ماده مذکور در قسمت ذکر تمام ادله و وسایلی که مدعی برای اثبات ادعای خود می شمارد، بموارد استفاده استناد نماید، با توضیح مؤثر بودن آنرا در دعوی روشن نماید.

در این حال باید دید دادخواستی که کامل و آماده جریان است و از مبحث چهارم موارد توقیف دادخواست و شعاع ماده (۸۴) خارج است ، باید راکد بماند یا بر طبق ماده ۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی بطرف ابلاغ و جریان پیدا کند ؟

بطوری که صدر ماده ۸۹ آمر است، مدیر دفتر دادگاه باید در ظرف ده روز دادخواست و پیوستهای آنرا بمأمور برای ابلاغ بطرف تسلیم نماید . از ذکر کلمه «باید» ظاهراً اینطور بنظر می رسد که هیچگونه مجوزی برای رکود آن نیست و حتماً باید ابلاغ و جریان پیدا کند . معلوم نیست پس از ابلاغ دادخواست و پیوست آن بخواننده او باید بر طبق ماده ۱۱۱ قانون آیین دادرسی مدنی در ظرف ده روز پس از رؤیت بادعای مدعی پاسخ بدهد و رونوشت کلیه اسناد و دلایل خود را پیوست نماید و در ضمن پاسخ کتبی ادعای جعل و معاینه و تحقیق محلی و استعمال نظر کارشناس و هر نوع ایراد و دفاعی که نسبت بدعوی مدعی مؤثر می داند ، اظهار نماید و مخصوصاً مفاد قسمت ۶ ماده ۷۲ و مواد ۷۴ تا ۷۸ آیین دادرسی مدنی را در پاسخ خود رعایت نماید .

بعد از اقدام و تشریفات سند و اطلاعاتی که بر اثر استفاده از ماده ۳۰۴ تحصیل شده ، تکلیف آن چه می شود؟ رونوشت آن که قطعاً برای ابلاغ بطرف و اطلاع و آگاهی او از مفاد آن لازم و ضرور است ، زیرا باید از آن دفاع بشود به آن کیفیتی که دعوی ابلاغ و جریان پیدا کرده ، مهلت قانونی و فرصت دفاع بچه طریق ایجاد خواهد شد ؟ در این قبیل موارد ممکن است دادگاهها بنحو مختلفی عمل کرده باشند و رویه های متفاوتی بوجود آمده باشد . مسلم است که پس از اخذ موارد استفاده بسا ممکن است که مدت ها از تاریخ ابلاغ و جریان دادخواست گذشته باشد؛ مجوزی برای تجدید ابلاغ قانوناً وجود ندارد . در اینجا باید با در نظر گرفتن تمام اطراف و جوانب کار عمل را بر حفظ تشریفات قانونی و مواد مربوط گذاشت . باین معنی که درست است دادخواست ناقص نبوده و از موارد توقیف دادخواست نمی باشد و آماده ابلاغ و جریان است ، ولی بسند

و اطلاعاتی استناد شده که هم مؤثر در دعوی است و هم اخذ خواهد شد و در واقع مکمل مدارک اثبات دعوی بوده است ، ضرورت دارد دادخواست تا حصول نتیجه آن در دفتر بماند . در صورت اخذ سند رونوشت آن پیوست دادخواست و یکجا بطرف ابلاغ شود که برطبق ماده ۱۱۱ طرف امکان همه نوع دفاع از آن داشته باشد تاحق دفاع و مهلت قانونی از کسی ساقط نشود .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی